

قازاق ادبىيەتىنىڭ قازىناسى

اڭىز - ەرتەگىلەر

2

شىنجاڭ خالىق باسپاسى

تەڭرىتاغ ئاڭلىرىنىڭ تەڭرىتاغى

ئاڭلىرى - ھەرتەڭلىرى

2

شىنجاڭ ھالىق باسقاسى

ۋەرىمىجى 2008

图书在版编目(CIP)数据

民间故事与传说.2: 哈萨克文/布尔力克 编. 乌鲁木齐:
新疆人民出版社, 2008.11

ISBN 978-7-228-12046-8

I. 民... II. 布... III. —哈萨克族 —民间故事 —作品集 —中国 —
哈萨克语 (中国少数民族语言) IV. I277.3

中国版本图书馆 CIP 数据核字 (2008) 第 178660 号

责任编辑:阿布都哈依木

责任校对:马吾提

封面设计:夏提克

中国哈萨克民间文学大典 —

故事与传说 (哈萨克文)

(2)

布尔力克 编

新疆人民出版社出版

(乌鲁木齐市解放南路 348 号 邮政编码: 830001)

新疆新华书店发行

新疆八百印务有限公司印刷

880×1230 毫米 32 开本 10.875 印张

2008 年 11 月第 1 版 2008 年 11 月第 1 次印刷

印数: 1 — 3000

ISBN 978-7-228-12046-8 定价: 15.00 元

از ۇلتتاردىڭ تاڭداۋلى كىتاپتاردىن شىعارۋعا ارنالغان مەملە-
كەتتىك قارجى ارقىلى دەمەلگەن نىشان

全国少数民族出版资金资助项目

جاۋاپتى رەداكتور: *ابدىقايىم زىكىريا ۇلى
كوررەكتور: *ماۋلىت *شارىپ ۇلى
مۇقاباسىن جوبالاعان: شاتتىق اگسا

قازاق اۋدىز ادەبىيەتىنىڭ قازىنداسى —

اڭىز - ەرتەڭلىر

(2)

باسپاغا داينىدىغان: بىرلىك ناۋكەن ۇلى

*

شىنجاڭ خالىق باسپاسى باستىردى
(*ۇرىمى قالاى، وڭتۇستىك ازاتتىق كوشەسى، 348 - اۋلا)
شىنجاڭ شىنخۇا كىتاپ دۇكەنىنەن تاراتىلدى
شىنجاڭ باباي باسپا ستەرى شەكتى سەرىكتىگىندە باسلىدى
فورمات 1/32 1230 × 880، 10.875 باسپا تاباق

2008 - جىل، قاراشا، 1 - باسپاسى

2008 - جىل، قاراشا، 1 - باسلىۋى

تىراجى: 3000 — 1

ISBN 978-7-228-12046-8

باعاسى: 15.00 يۋان

باسپادان

قازاق حالقىنىڭ اۋىز ادەبىيەتى ءوزىنىڭ كوركەمدىك -
يدەيالىق نارىمەن، ەستەيكالىق قۋات - تەگەۋرىنمەن، ءتۈر -
جانرلارنىڭ مولدىمەن، تاقىرىپتىق جانە سىۋجەتتىك
بايلىمەن، قوعامدىق - ەۋمەتتىك جانە تارىيەلىك تەرەڭ ءمان -
مازمۇنمەن ەرەكشەلەندى . ول كۈنە تاس داۋىرىندە پايدا بولپ،
تۈركىلىك تۈستى باستان كەشىرگەن، ودان بەرى دە قازاق
حالقىنىڭ قالىپتاسۋ تارىخىمەن بىتە قايناسپ، بىرگە جاساپ
كەلە جاتقان تەڭدەسى جوق رۋحاني مۇرا . ول بايرىعى اتا -
بابالارىمىزدىڭ نانم - مەنىمدەرىنەن، تارىخىنان، تۇرمىس -
تىرشىلىگىنەن، اسىل - ارمانى، بىلىك مۇراتىنان جان - جاقىنى
ماعلۇمات بەردى ءارى ۇلتتىق رۋحاني مادەنيەتتىڭ عاسىرلار
تىزبەگىندەگى تارىحي وزگەرىس، ەتتىكالىق سانامەن قارايلاس
ءجۈرپ وتكەن جولدى دا كوز الدىمىزعا ەلەستەتە الادى . اۋىز
ادەبىيەتنىڭ شىعارۋشىسى دا، تاراتۋشىسى دا، تىڭداۋشىسى دا —
حالىق . سوندىقتان ول شىن مانىندە، حالقتىڭ ءوز ەنشىسى
بولپ تابىلادى . ياعنى اۋىز ادەبىيەتى — حالق
شىعارماشىلىقىنىڭ ايرىقشا سالاسى، اۋىزشا شىعارىلىپ، اۋىزشا
تاراعان كوركەم ادەبي تۈنىدىلاردىڭ جىيىنتىق اتاۋى . سونمەن
بىرگە عىلىم مەن مادەنيەتتە «حالىق شىعارماشىلىعى»،
«حالىقتىڭ اۋىزشا ءسوز ونەرى» دەيتىن اتاۋلار دا وسىعان جاقىن
ماعىنادا قولدانىلادى . 1846 - جىلى اعلىشىن عالمى ۋىليام
تومس ۇسىنعان فولكلور (اعلىشىنشا حالق دانالىعى) ءسوزى دە

اۋىز ادەبىيەتى اتاۋى ءۇشىن حالىقارالىق ىلمىي اتاۋ رەتىندە قابىلدانغان. بۇلاردىڭ قاي - قايسىسى دا ءبىرىنىڭ ورنىنا ءبىرى قولدانىلىپ كەلەدى. باتىس ەۋروپا، امەرىكا، اۋسترالىيا حالىقتارىنىڭ ۇعىمىندا بۇل ءسوزدىڭ ماعىناسى تىم اۋقىمدى، ول حالىقتىڭ كىىم - كەشەك، قۇرال - جابدىق، ادەت - ءۇرىپ، تۇرمىس - سالت، نانىم - سەنىم، سونداي - اق، ءتۇرلى كوركەمونەرىن (پوەزيا، مۇزىكا، ءبى، ويۋ - ورنەك، توقما ونەرى، ت. ب) تۇتاستاي اتاۋ ءۇشىن قولدانىلادى. بۇل جاعىنان العاندا ول تەك اۋىز ادەبىيەتىن عانا ەمەس، «ەثنولوگىيا»، «ەتنو مادەنىيەت» دەيتىن ۇعىمدارمەن دە ساياقتاسىپ، ماعىنالاسىپ جاتادى. قازاق ادەبىيەت تانۋ ىلىمىنداعى «اۋىز ادەبىيەت» دەگەن ۇعىم دا «فولكلوردىڭ» وسى مانىمەن ساياقتاس دەپ قاراۋعا ابدەن بولادى. بۇلار ءبىرىن - ءبىرى تولىق سىپاتتاي بەرەدى. اۋىز ادەبىيەتىن زەرتتەيتىن ىلىمدى «فولكلور» دەپ اتاۋىمىزدا وسىعان بايلانىستى.

ءبىز وسى ۇستانىمدى باسشىلىققا الا وتىرىپ، قازاق ادەبىيەتىنە ەڭبەك سىڭىرگەن ءبىر ءبولىم عالمداردى نەشە مارتە شەكە ءتۇيىستىرىپ «قازاق اۋىز ادەبىيەتىنىڭ قازىناسى» دەگەن فولكلور اتاۋىنا سىيمدى تاقىرىپتا ۇلاسىپالى كىتاپ شىعارۋدى مىندەتكە الدىق. ماقسات - فولكلورعا جاتاتىن دۇنيەلەردى شاما بار تولىق قامتىۋ. ويتكەنى، كوشپەلى قوعامدا فولكلور بەلگىلى ءبىر الەۋمەتتىك تۈپتىڭ عانا شىعارماشىلىعى ەمەس، جالپى حالىقتىڭ حانى مەن قاراسىنا، باتىرى مەن بىيىنە، بايى مەن كەدەيىنە ورتاق ونەر، امبەگە تيەسەلى مۇرا. سول تۇستا بۇكىل قوعام اۋىزشا ونەر مەكتەبى بولدى. وسىعان لايىق اۋىز ادەبىيەتىنىڭ جۇگى دە وراسان زور بولدى. حالىقتىڭ تاريحي زەردەسى، فيلوسوفىيالىق وي - تۈيىنىدەرى، پەداگوگىكالىق

تاجىرىيەسى، ادامگەرشلىك ولشەمدەرى، كاسپىتىك ادەبىيەتكە
ءتان كوركەمدىك سۇرانىستارى، تەاتىرلىق ونەرگە تيەسەلى ەسەسى
اۋىز ادەبىيەتىنە جۇكتەلدى. ءىس جۇزىندە اۋىز ادەبىيەتىنىڭ
ارالاسپايتىن سالاسى قالعان جوق. ءبىز بايىرىعى اتا -
بابالارىمىزدىڭ وسىنداي ونەر مەكتەبىنەن جارالعان بارلىق
دۇنيەلەرىنىڭ باسىن بىرىكتىرىپ جالپى حالىققا، كەلەر ۇرپاققا،
زەردەلى زەرتتەرمەندەرگە تابىس ەتۋ ماقساتىندا «قازاق اۋىز
ادەبىيەتىنىڭ قازىناسىن» الدارىڭىزعا تارتتىق.

قازاق اۋىز ادەبىيەتى ۇلكەن تۇلعالار باسپا ءسوز بەتتەرىندە
جارقى كورىپ بولدى. ءبىراق، ءالى دە شاشىراندى كۆيدە. رەفورما
جاساپ، ەسكە اشۋدان بەرگى 30 جىل بويى شىنجياڭ حالىق
باسپاسىنان اڭىز - ەرتەگىلەر، قارا ۇلەڭدەر، قىسا - داستاندار،
قازاق ەمشىلىگى، دەنە تارىيە، ۇلتتىق اس - تاعامدار، ت.ب.
فولكلورعا قاتىستى دۇنيەلەر ۇزبەي جارقى كورىپ كەلەدى.
1979 - جىلدىن باستاپ «شالەن» جۇرنالىن شىعارىپ اۋىز
ادەبىيەتىنىڭ العاشقى سونى مۇرالارىن جىناپ، تۇڭغىش توپتا
باسىلىم كورسەتتى. ءبىز بۇل جولى وسى نۇسقالاردى نەگىزگە
الا وتىرىپ جانە ەلىمىزدىڭ ءىشى - سىرتىندا باسلىم تاپقان
نۇسقالارىن سالىستىرۋ، سارالاۋ، تولىقتاۋ، رەتتەۋ ارقىلى
جانرلار بويىنشا جۇيەلى قۇراستىرىپ وتىرمىز.

قازاق اۋىز ادەبىيەتىنىڭ ءتۈر - جانرلارى مول جانە كۆردەلى
بولىپ كەلتىنىدىكەن جانرلىق جاقتان ءبولۋ بىزگە قىيىندىق
تۋدىردى. ءتۈرلى تانىمدار ارا تالاس - تارتىستان سولق اقىندار
ايتىسى، اڭىز - ەرتەگىلەر، باتالار، جاڭىلتىپاشتار، جۇمباققار،
جىراۋلار جىرلارى، زانق - جارعىلار، كۈلىدىرگىلەر، قارا
ۇلەڭدەر، قىسا - داستاندار، ماقال - ماتەلدەر، مىسال -
تامىسلەر، تۇرمىس - سالت جىرلارى، ۇلەسكەرلەر، ۇلتتىق

وپىندار، خالىق اندەرى، شەجىرە، شەشەندىك سوزدەر دەپ ون
 سەگىز توپقا جىكتەدىك. عىلمىي ءبولۇ جاعىنا قاتاڭ تالاپ
 قويغانىمىزبەن كەيىپىر وقشاۋ قالاتىن جانرلاردى وسى توپتىڭ
 ئىجايلى بىرنە تەلىدىك. مىسالى: مىفتەرگە قايسىلار جاتادى،
 ائىزدارعا قايسىلار جاتادى دەگەن سياقتى ماسەلەلەرگە كەلگەندە
 پىكىر بىرلىگىنە كەلە الماعاندىقتان «ائىز - ەرتەگىلەر» دەگەن
 ءبىر اتپەن جىبەرپ ئىجايىنا قاراي ورنالاستىردىق. ماقال -
 ماتەلدەر بۇدان بۇرىنقى باسلىمداردىڭ جانە شەتەلدەگى
 باسلىمداردىڭ بارىندە تاقىرىپتارعا بولىنگەن، ءبىراق، مۇندايدا
 ماقال - ماتەلدەر وتە كوپ قايتالانادى، ويتكەنى، قازاقتىڭ ءبىر
 ماقالى بىرنەشە ماعىنا بەرپ، بىرنەشە تاقىرىپتى قامتىدى.
 سوندىقتان ءبىز الفاۋىت تارتىپكە سالىپ (ءبىرىنشى جولدىڭ
 ءبىرىنشى دىبىسىن نەگىزگە الىپ) شىعاردىق. خالىق اندەرىنىڭ
 قاي ءبىرىن الساق تا تۇلىۋ ائىزى، تارىخى بار ءارى خالىقتىق
 قاسىيەتى بويىنشا كوپ ۋارىانتى. ءبىز خالىق اراسىنا ەڭ كوپ
 تاراعان ءبىر نەمەسە بىرنەشە ۋارىانتىن نەگىز ەتتىك. سونىمەن
 بىرگە مۇمكىندىگىنشە ەڭ بايىرعى نۇسقاسىن اۋدى ولشەم
 ەتتىك. ال، بەتاشار مەن باتالار تومىنا دا وسى ءۇردىستى
 ۇستاندىق، نەگىزىنەن خالىقتىق سىپات العان تۇندىلاردى
 بەردىك. قالعان پىكىردى وقىرمان ءوز قولدارىنا العان سولڭ
 ايتار دەپ وسى بويىنشا باسۋعا كەلىستىك.

شىنجاڭ خالىق باسپاسى

2008 - جىل، شىلدە

مازمۇنى

- 1..... بايگەدەن كەلگەن قوبىز
- 2..... بۇلغىنىياق اۆلىيە
- 5..... بۇلغىنىياقتىڭ بولجالى
- 7..... بۈكەن اۆلىيە
- 12..... بەگەن شاپىلغان قاراسەڭگىر
- 15..... بۈكەن اۆلاۋ
- 18..... بۈكەن جارعاق
- 22..... باسبايدىڭ ايلاسى
- 23..... باسباي كوپىرى
- 24..... بۇلانبىدىڭ ۇران بولۋى
- 25..... بۇلانباي جانە بايقوزى بالۋان
- 30..... بايتىك - قايتىق
- 32..... باركول
- 34..... بايدالى شەشەننىڭ ايجانمىعا كوڭىل ايتۋى
- 41..... عاجايىپ ەم
- 43..... عاشىقتار مولاسى
- 47..... دومالاق ەنە
- 48..... داۋىت ۇستا
- 50..... دەمەجاننىڭ قارا اعاشى
- 52..... دەمەجان مەن ماتەن
- 57..... دومبىرا (1)
- 59..... دومبىرا (2)
- 59..... دومبىرا (3)
- 63..... ەسكەندىر زۇلقارنايىن
- 64..... ەسكەندىر زۇلقارنايىن
- 67..... ەسكەندىر پاتشاننىڭ ۶۱بىلحايات سۆيىن نىزدەۋى

- 71..... ەدىگە باتىر
- 82..... ەر نامىسقا شايدى
- 89..... ەرمەندى جەردە ەر ولمەس
- 91..... ەسەكەن جۈتى
- 93..... ەسەنگەلدەنىڭ ەسەسىن الۋى
- 98..... ەرتىس
- 100..... ەساعاسىنىڭ ەستىلىگى
- 104..... ەسىكتەن ورىن تيسە تورگە ۇمتىلما
- 105..... ەمىل
- 107..... جىرەنشە شەشەن (1)
- 116..... جىرەنشە شەشەن (2)
- 117..... جانىبەكتىڭ تۈپلۋى
- 119..... جانىبەكتىڭ كوك دونىنى
- 120..... جانىبەكتىڭ اق ساۋىتى
- 121..... جانىبەكتىڭ ابلايدىڭ وڭ تىزەسىنەن ورىن الۋى
- 125..... جانىبەك باتىردىڭ بەس ەرلىگى
- 130..... جانىبەك باتىردىڭ تىلەنشى بىگە ايتقاندارى
- 133..... جانىبەك باتىردىڭ ورگە كەلۋى
- 135..... جانىبەكتىڭ ەل - جۇرتىن سالىقتان قۇتقارۋى
- 138..... جانىبەك باتىردىڭ ارمانى
- 139..... جانىبەكتىڭ اق تۋى
- 140..... جانىبەكتىڭ سىلەسى
- 141..... جىرەنشەنىڭ قاراشاشقا قۇدا ءتۈسۋى
- 143..... جىرەنشەنىڭ ايەلى قاراشاش پەن حان
- 144..... جىرەنشەنىڭ حان سىناعىنا تۈسكەنى
- 146..... جىرەنشەگە ايتقان ءاز جانىبەك حانىنىڭ ەسكەرتۋى
- 147..... جىرەنشە مەن الدار
- 150..... ءجاير ابىز
- 152..... جۇرىنتاي باتىر
- 155..... جالغىز اعاش

- 156..... جولىمبەتتىڭ قىدىرغا جولىعوۋى
- 157..... جاناقتىڭ شىبار اتى
- 164..... جەتىگەن
- 164..... جاكە ءيىدىڭ كۈمبەزى
- 169..... يەسەن العان بۈركىت
- 178..... كوگاداي كۇڭ جانە كەرەي - نايماڭ قاقتىعىسى
- 186..... كوپ قورقىتادى، تەرەڭ باتىرادى
- 187..... كەشتىك اپاي
- 190..... كوكجار
- 192..... كوك بەستىنىڭ قورعى جانە قىرىقوشاق
- 193..... كوردەن شىققان جىگىت
- 208..... كيەلى 12 سانى
- 210..... كەرەي مەن نايماڭ
- 211..... كارمىشتىڭ سارى قۇسى
- 212..... كوك بەستى
- 218..... كەرگىشبايدىڭ بىلىمى
- 220..... قابانباي باتىردىڭ بالالىق شەلى
- 229..... قوجاناسىر مەن حان
- 230..... قوجاناسىردىڭ تويغا بارۋى
- 231..... قوجەكەڭ مەن «ولگەن» قازان
- 233..... قوجاناسىردىڭ ماي ساتىپ الۋى
- 234..... قوجاناسىردىڭ ولگەن سىيردىڭ ەتىن ساتۋى
- 236..... قارا مىرزا
- 241..... قازىبەك بالا
- 251..... قورقىت تۇرالى اڭىز (1)
- 252..... قورقىت تۇرالى اڭىز (2)
- 254..... قوجاناسىر اڭگىمەلەرىنەن
- 257..... قارا مولا
- 257..... قويلبايدىڭ باستىلارمەن المىسۋى
- 260..... قاشقىن بالا

- 265..... قامشىگەر
- 270..... قالشتىڭ قايراتى
- 271..... قاشقىرتى مەن قىز قۇلاغان
- 274..... قارا ات سايى
- 276..... قۇنانباي تۈسكەن
- 278..... قالۋىن اراسانىڭ تابىلۇى
- 279..... قۇبىنىڭ قۇمىنداعى ايداعار
- 283..... قىدىر دارىغان جانتەكەي
- 285..... قالشەكەنىڭ تورى تايى
- 286..... قازاق
- 287..... قاڭلى (1)
- 288..... قاڭلى (2)
- 288..... قايتاعاي
- 290..... قۇسبەگى — شورا
- 293..... قارلىباي
- 295..... قارا تورعاي
- 299..... قاداۋان خانىمنىڭ بىقىشقا سالەم ەتۋى
- 301..... مايقى ءبي
- 303..... ماۋسىمباي اقىننىڭ مۇراسى
- 305..... موشقا اۋلىە تۇرالى
- 307..... مۇسىربايدىڭ قوبىزى
- 309..... ماۋقارانىڭ قىزدىڭ تاقىمىنا ءتۈسۋى
- 311..... مەرگەن مەن پىشاقشى
- 314..... ماڭقابىلىدىڭ قارا قاسقا اتى
- 322..... ناۋ جونىندەگى اڭىز
- 324..... نەسيە نەزەۋ
- 330..... نۇرپاي توراعىسى
- 333..... ويىيلاق
- 335..... وتارباي اقىن
- 338..... وكىنىش

بايگە دەن كەلگەن قوبىز

ەرتە زاماندا قازىبەك رۋى شىندەگى التى اتەكەنىڭ بىرەۋى —
اقتاس دەگەن باقىسى بولپتى.

كۈندەردىڭ بىرىندە اباق كەرەيدە ءبىر كۈنشلىك جەردەن ات
شاپتىراتىن ۇلكەن اس بولپتى.
وسى اسقا قوبىزىن بايگەگە قوسامىن دەپ اقتاس تا
كەلىپتى.

اقتاس ات ايداۋشىلاردىڭ بىرەۋىنىڭ قانجىعاسىنا قوبىزىن
بايلاپ جاتىپ:

— قوبىزىمدى اتتاردىڭ جەل جاعىنان قويا بەر، — دەپ
تاپسىرىپتى.

ات قايتاتىن جەرگە بارغاندا ەرىككەن جىندى باس جىگىتتەر:

— باقسىنىڭ اۋسەلەسىن كورەيىك، — دەپ قوبىزدى ءبىر
ءتۈپ توبىلعىعا بايلاپ كەتپتى.

كومبەدەگە ەلگە اتتاردىڭ شاڭى كورىنگەن كەزدە — اق باقىسى
قوبىزىنا شرعالاڭ بولعانىن سەزىپ، جىن شاقىرىپ ويىناي
باستايتى.

سوندا قوبىز ءبىر ءتۈپ توبىلعىنى انا جەرگە ءبىر سوعىپ،
مىنا جەرگە ءبىر سوعىپ بايگە اتتارنىڭ الدىندا كەلە جاتىر ەكەن
دەيدى.

ءسويتىپ اقتاس باقسىنىڭ قوبىزى بايگە العان قوبىز
اتانىپتى.

بۇلغىناياق اۆليە

قىزاي ەلىندە « تەكەباي ەلگە داۋ بەرمەيدى، بۇلغىناياق جۇتقا مال بەرمەيدى ، ءمۇسىرباي اۋرۇعا جان بەرمەيدى ...» دەگەن ءتامسىل ۇرپاقتان - ۇرپاققا ۇلاسىپ كەلەدى.

جوڭعارلارمەن بولعان سوعىس اياقتاپ، قازاق ەلى ءوزىنىڭ تۇعان اتا - مەكەندەرىنە قايتا ورالىپ جاتقان مەزگىل ەكەن. وسى كەزدە بۇلغىناياق جىيرما جاستارداعى جىگىت كورىنەدى. قىزاي ەلى « جەتسۇدان » شىعىسقا قونىس اۋدارىپ، قازىرگى شىنجاڭغا ءوتىپ جەمەنەي اۋدانىنىڭ جەرىندە بىرەر جىل مەكەندەيتى. سوندا قىزاي ەلىنىڭ مىقتىلارى جەر شالىپ، ءتورت مەزگىلى دە مال مەن جانعا ءجايلى مەكەن بولسا ەكەن دەپ نەزەنگەن ەكەن. وسى ساپاردا التايغا قونىس اۋدارىپ ءبىر جىل تۇرىپ قالغان، ول جەردىڭ قىسى سۇيق، قارى قالىڭ، اۋا رايى اسا قۇبىلمالى بولغاندىقتان، جەر جاعدايىنان حابارسىز، ارىپ - اشىپ كوشىپ جۇرگەن قىزاي ەلى قاتتى جۇتالغان. بۇل احۋال مىناداي ولەڭ جولدارمەن بىزگە جەتىپ وتىر:

قاشقىن ەل تارتقان تۇرمىس قاسىرەتن،
ءسۇتىن ءشىپ، كۈنەلتكەن اسىپ ەتن.

بۇلغىناياق بابامنىڭ اۆليەنىڭ

كورسەتە كەتپەكشىمىن قاسىيەتن.

التايدىڭ كەڭ بولسا دا ءورس جلعى،

تاۋى يىيىك، تاقىرلاۋ ەڭىس جلعى،

بەرەكەسى استىندا، ءوستى جايىسىز،

شۋاقسىز كۈن نۇرىنىڭ تەرىس جلعى.

كوزبەن كورىپ بابالاردى ەسكەرتكەندە،

كەينىڭى ۇرپاق دەر مە ەكەن: ءتۇس كورگەن بە؟
تەمىردەن ات، تەرىستەن حات جازىلىپ،
بايلىعى سوندا اشىلار، كۇش كورگەندە،
ءجون سىلتەپ، بۇلغىناياق ءسوز قورىقتى،
«تالايدان تارتىپ كەلدىك ءبىز قورلىقتى
كوشەلىك وسى ولكەنىڭ كۇنگەينە،

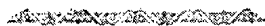
بولمايدى تەرىستىك جاق بىزگە ورنىقتى» دەيدى ەكەن.

بۇلغىناياقتىڭ ءسوزى بويىنشا قىزاي ەلى بارلىقتىڭ
كۇنگەينە كەلىپ قونىستانىپتى. بۇل جەر اۋا رايى جىلى، ءوزى
بەتەگەلى، كۇرەڭسەلى، ءشوبى شۇيگىن، قوي مەن تۇيە كوپ
وسەتىن جەر ەكەن. سونىمەن ەل ەسىن جىيىپ، مال ءوسىرىپ
بايى باستايدى. سول كەزدە قىزاي ەلىن باستالغان سىبانباي ءبي
ەكەن، سارى ارقا، جەتسىۋدا جۇرگەندە دە بىرگەسى اجىرامالغان
قاراكەرەي مەن ماتاي ەكى ەل ەدى، كەينىندەپ قاراكەرەي دە
شىنجاڭغا وتكەن. سىبانباي ءبيدىڭ قارتايغان شاعى بولسا
كەرەك. ول كىسى ءبىر كۇنى تەكەباي، بۇلغىناياق جانە
ءمۇسىر بايدى شاقىرىپ الپ:

— كەلەشەك زامان قالاي بولادى، ارقايسىنىمىزدىڭ
سوڭىمىز قالاي بولادى؟ — دەپ سۇراپتى. سوندا ۇلكەنى تەكەباي
تۇرىپ:

— سىباكە، ءسىزدىڭ ارتىڭىزدىڭ قانشالىق بولارى
بەلگىسىز، بايقاۋىمىز ارتىڭىز تاياز بولار، ەكى اتادان كەيىن
ارتىڭىزدا ۇرپاق بولا ما، بولماي ما بەلگىسىز؟ — دەپتى. ەكىنشى
بولپ ءسوز العان بۇلغىناياق:

— تەكەبايدىڭ بولجالى دۇرس، ءسىزدىڭ تىرلىكتەگى
ابىرويىڭىزدان ولگەن كۇنگى ابىرويىڭىز اسىپ كەتەر مە ەكەن
دەپ ويلاپ وتىرمىن، — دەپتى. جاسى كىشى ءمۇسىر باي الدىڭعى
ەكەۋىنىڭ سوزىنە قوسىلادى. ونان سول تەكەباي ءسوز الپ:

— ماغان قونعان شەشەندىك وزىممەن بىرگە كەتەدى، ۇرپاققا قالمايدى، ۇبىراق ۇسوزىم ۇرپاقتان — ۇرپاققا ۇبىسىپ وتىرادى، — دەپتى. ونان سوڭ بۇلغىناياق:

— مەنىڭ ارتىم بەس — التى اتلعا سوزىلىپ جەتەدى. بولاشاقتى ايتىپاي بىلەتەن، اشىپاي كورەتەن داۋىرگە جەتەپ جىعلادى. ۇبىراق سىتەگەن ۇسىم كەيىنگى ۇرپاقتار اراسىندا كەڭ ەتەك الماسا دا، ازداپ ايتىلا جۇرەدى، — دەگەن ەكەن. ەل بۇلاردىڭ كەيىنگى جاعدايلارى وزدەرى بولجالعانداي بولدى دەپ اڭىز ەتسەدى.

تاعى ۇبىر رەت بۇلغىناياق ۇلىيە قاراكەرەي مەن قىزاي ەلىنىڭ اراسىنداى ۇس — كۇيس بولىپ، بۇرىن بىتىمگە كەلىپ الماقشى بولعان ۇپس قاراعا جىگىتتەرىن باستاپ قىستا سولاي بارادى.

سول كەزدە قاراكەرەي جەرىندە جۇت بولىپ، جەر بەتەن سىرەسكەن مۇز بەن قار باسىپ، مالدارى تالشىق تابا الماي تارىعپ جاتادى. وسىنداى كەزدە كەلىپ ۇبىتىم مالىن سۇراغان بۇلغىناياققا قاراكەرەيدىڭ تورەسى قاتتى قىسىلىپتى جانە اشۋلانپىتى. ول :

— قىزاي باۋىرلار، ۇبىزدىڭ حالىمىزدى كورىپ تۇرسىڭدار، قىسىپەن بىرگە قىسپاققا الماي جاز شىعا، جەر قاراپا كەلىڭدەر، — دەپ وزەلەنپىتى. بۇعان ەشپىر امال تابا الماي، سونشا ۇزاقتان كەلىپ تۇرغان قىزاي جىگىتتەرى دە قىنالىپتى. سوندا بۇلغىناياق ۇلىيە پىرىنە سىيىنىپ تۇرىپ:

— ەرتەڭ كەش جەر قاراپىپ، مال اپاتتان قالادى، قار مەن مۇز ەرىپ سەل بولادى، سايلار مەن ويقىل جەرلەردە وتىرعانداردى دەرەۋ كوشىرىڭىز، بۇگىن كەش سىتىق جەل كەلەدى، ەلىڭە تۇگەل حابار ەت، قاپىدا قالماسىن! — دەيدى. سوندا قاراكەرەي ەلىنىڭ تورەسى سەنبەي تاڭ قالىپ:

— ەگەر ەرتەڭ جەر قارايىپ، قار كەتپەسە، ءبىتىم مالىڭدى
الماي قولحاتىڭدى جىرتاسىڭ با؟! — دەيدى، بۇلغىناياق ايتقانى
كەلمەسە ءبىتىم مالىدى الماي كەتەتىنىن ايتادى، بۇعان ونىڭ
جولداستارى رەنجىپ: «جەر قارايىپ، قار كەتپەسە، ءبىر مال
الماي ەلگە بارساق ولارعا نە دەيمىز» دەپ قىسلادى.

— كەشكە تامان سىتىق جەل سوعادى، قار يەنە باستايدى،
بىيىك قىراتتا وتىرعان بۇلغىناياق: «سەل كەلەدى، ساقىتانبۇلدا!»
دەپ جار سالادى. ەلدىڭ كۆبى قىراتقا شىعادى، ال، ازداعانى: «ول
قۇداي ما ەكەن؟» دەپ ورىندارىندا وتىرا بەردى.

تاڭعا جاقىن سەل جۈرەدى، ويپاڭ جەردە وتىرعانداردىڭ مالى
سەلگە كەتىپ ءبىراز شىعىن بولادى، ەرتەسى تۈستە جەر قاراسۋ
بولىپ شىعا كەلەدى. بۋى بۇرقىرايعان جەر بەتىندە مال ەركىن
جايلىىپ، جەر كەڭىيىپ، اپاتتان قۇتىلادى.

قاراكەرىدىڭ تورەسى باس بولىپ، بۈكىل ەل جىنالىپ
بۇلغىناياق اۋلىيەگە تاغىزم ەتىپ، سىي - سىياپاتپەن ءبىتىم مالىن
بەرىپ، ەلىنە قايتارغان ەكەن.

بۇلغىناياقتىڭ بولجالى

قىزايدىڭ ءتورت اۋلىيەسىنىڭ ءبىرى اتالغان. قازىمبەت
رۋىنان شىققان ەسەپشى بۇلغىناياق ەكەن.

ول 19 - عاسىردا جاساعان ادام، ونىڭ تابىعاتتىڭ ءتۈرلى
قۇبىلىستارىن بولجاپ، زەرتتەپ ايتقان بولجامدارىنىڭ اينىماي
كەلتەتىندىگىنە كوزى جەتكەن جۇرت «بۇلغىناياق اۋلىيە» دەپ اتاپ
كەتپتى.

ءبىر جىلى ءبىر قىسىراقتىڭ ءۇيرىن جوعالتىپ

